

Hollanda'nın Tabii Gazı

ÖNSÖZ

Tabiînin insanlara bahsettiği imkânların hudutsuz olduğu söylenbilir. Yeter ki, insanlar bilgi ile çalışarak bu imkânlardan faydalanmasını bilsinler. Bu düşüncenin en son misâlini "Dünyayı Allah, Hollanda'yı Hollandalılar yaratmıştır" diyen, Hollandalılar vermiştir.

33.500 km² lik bir toprak üzerinde (bizim 30.690 km² lik Ankara Vilâyetinden 1/10 kadar büyük) 1961 sayımına göre 12 milyon insanın yaşadığı Hollanda'nın % 40'ı deniz seviyesinden alçak olup, Şimâl Denizi'ne karşı seddelerle korunmakta ve devamlı olarak çalışan pompalarla kurutulmaktadır. Bu şartlar altında yaşayan halkın, yuvarlak hesap üçte biri çalışmakta ve şahıs başına düşen gayrisafi milli hasıla 1212 doları (aynı tarihte Türkiye'de bu rakam 232 dolar) bulmaktadır.

İşte bu Hollandalılar yıllarca çalışmadan sonra, muazzam bir tabii gaz kaynağı elde etmişlerdir. Aşağıda bu konuda bazı bilgiler verilmektedir.

Irak'dan tabii gaz ithâli konusuna da bir ışık tutabileceğini ümit ettiğim bu yazı, Banque de la Société Général de Belgique'in Kasım 1966 aylık bülten économique'inden dilimize çevrilmiştir.

Esasa geçmeden önce Türkiye'nin havagazı üretim ve tüketimi ile ilgili bir kaç rakam aşağıda verilmiştir.

İstanbul, Ankara, İzmir şehirlerindeki havagazı fabrikaları ile Karabük, Zonguldak ve Ereğli'deki kok fabrikalarının yıllık havagazı üretim kapasitesi 190 milyon m³ dür. 1966 da havagazı istihlâki 130 milyon m³'e yaklaşmıştır. 3 şehirde havagazı abone sayısı 180.000 kadardır.

10 Ekim 1966 da Belçika'da yakılan, Hollanda tabii gazlarını Belçika'ya sevkedilen ilk boruların vana-

Çeviren :

Muhittin KULİN

Yük. Müh.

ları, Anvers'in kuzeyinde Hollanda - Belçika sınırında Zandvliet'de açılmıştır. Gelecek 6 yıl içinde bu yakıtın kullanılması, Belçika'nın her tarafına yayılacaktır. Böylece bu değişiklik Belçika'nın milli ekonomisinin bünyesinde büyük bir inkılâp olacaktır.

Hollanda tabii gaz kaynaklarının önemi :

Hollanda petrol şirketleri tarafından 1923 yılında başlanan sondaj işlerinin sonucunda 1943 yılına doğru ilk gaz yatakları lokalize edilebilmiştir.

Daha sonraki araştırmalarla 1948 de mahdud miktarlarda kuru gaz elde edilmiş ve ancak 1959 yılında Groningue Vilâyetinde Slochteren yataklarının mevcudiyeti tesbit edilebilmiştir. İlk tahminlerde bu yatakların zenginliği 60 milyar m³ o'arak ifade edilmiş, 1961 de bu rakam iki misline çıkarılmış, 1962 de ise bütün ümitleri de aşarak 1.100 milyar m³ rezervden bahsedilmiştir.

Halen resmen 1.600 milyar M³ den söz edilmekte ve teyid edilemeyen bazı açıklamalarda muhtemel rezervlerin 4- 6.000 milyar m³ olduğu ifade edilmektedir. Yalnızca resmi istatistiklere itibar edilse bile, Groningue yatakları, dünya yüzünde şimdilik en zengin bilinen texas'taki Panhandle Hugoton ve büyük Sahra yataklarından sonra üçüncü sırayı işgal ederler. Tabii gaz üretiminde de Amerika, Ortadoğu, Rusya ve Ceza-yirden sonra Hollanda 5. sırada gelmektedir. Bu yatakların zenginliği Fransada Lacq yataklarının 7 misli olup, halen bütün dünyada bilinen rezervlerin % 6 sı kadardır. 1975 den itibaren yani tam kapasite ile işletmeye geçişten sonra normal olarak

yılda 30-35 milyar m³ gazdan faydalanılacak ve bunun yarısı ihracata tahsis edilecektir.

Bilhassa coğrafi bakımdan çok elverişli bir yer işgal etmesi ve geniş bir endüstri bölgesi ile çevrili yaşam şartları yüksek yoğun bir iskân bölgesinin yakınında olması sebebiyle, bu yataklar, Avrupa piyasasında yakıt ihtiyacının karşılanmasında büyük bir hakimiyet kazanacaklar ve enerjinin devamlı talep artışıyla karşılayabileceklerdir.

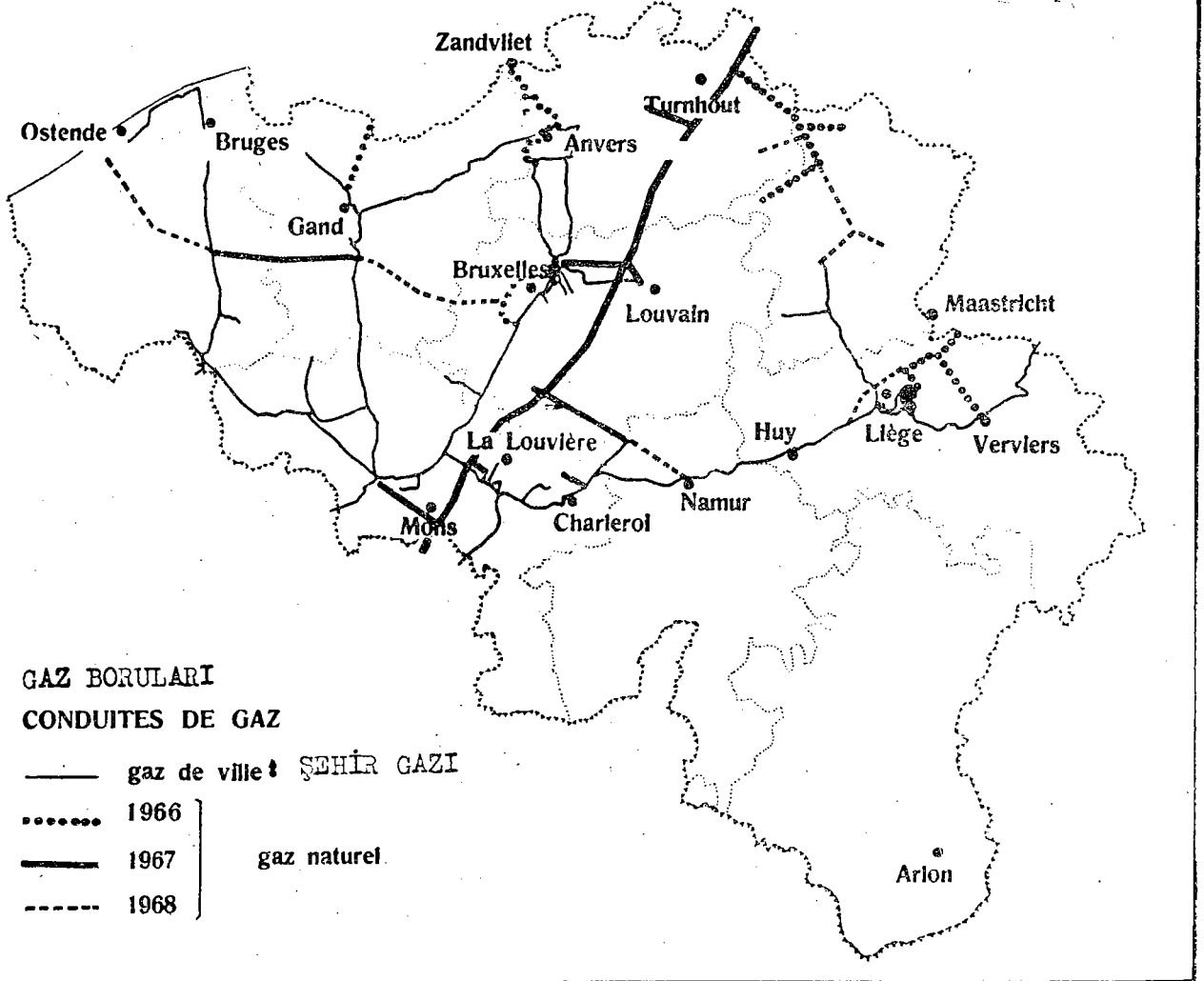
Belçika'da alınan tertipler :

Belçika'nın ana enerji kaynağı kömürdür. Kömürün istihracındaki bünyevi güçlükler malumdur. Bu keşfin Belçika için ne derece faydalı olduğu kolayca kavranabilir. Belçika firmalarının Hollanda petrol şirketleri (Esso ve Shell) in teşkil ettikleri N.A.M. (Nederlandse Aardolie Maatschappij) ile tabii gaz dağıtımı hususundaki müzakereleri 1964 de başlamıştır. Bu konuşmalarda, iki hükümet seviyesinde sınırda satış fiatı, tediye şartları ve sınırlarda teslim noktaları hususunda mutabakata varılmıştır.

Sanayie verilecek gazın sınırda-ki (giriş kapısındaki) fiatı Hollanda'da büyük tüketicilere uygulanacak fiatın aynı olacaktır. Umumi ihtiyaç için dağıtılacak gazın sınırda-ki (giriş kapısı) fiatı Hollanda'da gaz dağıtım şirketine uygulanacak fiatlardan oldukça aşağı olacaktır.

Bu görüşmelerde Hollandalılar sıkı bir pazarlık yapmışlardır. Bu tarihlerde, Kuzey Denizi gaz yatakları henüz keşfedilmemiş ve ortada bir rekabet yoktu. Piyasada aynı zamanda bir kaç satıcı bulunuyordu. Bundan başka ortak bir enerji politikası da henüz tebellür etmemiş bulunuyordu.

Sözleşmede, Belçika'ya verilecek gaz miktarının ve teslim şartlarının ileride icabı hale göre tadil edilebileceğine dair maddeler konulmuştu.

Belçika'da gazın iletim ve dağıtımı, Belçikalı Distrigaz şirketi tarafından yapılacağı kararlaştırılmıştı. Bu şirket statüsünü değiştirerek karma bir şirket haline gelmiştir. Yeni durumda, Belçika hükûmeti, Hollandalı gaz üretici şirketleri ile Belçikalı hususi sermayedarlarının her biri, sermayesinin üçte birine maliktiler.

Böylece şirket kurulduktan sonra Aralık 1965 de N.A.M. ile 20 yıl müddetli yılda 5 milyar m³. gaz almak hususunda bir anlaşmaya varılmıştır. Bu gazın 3 milyar m³. ü mesken ihtiyaçları iç'n (halen tüketilenin 6 misli) ve 2 milyar da sanayiye kullanılacaktır.

Karakteristikler ve teknik problemler :

Tabii gaz özel - kalitede olup, münakaşa edilemeyecek avantajları vardır.

Her hangi bir depolamaya lüzum yoktur. Yataklardan çıkıştaki basınç akıma kâfi gelmektedir. Ne kükürtü ne de karbon oksidi ihtiva etmemekte, zehirli de bulunmamaktadır; kullanışı ile, büyük şehirlerde ısıtma işlerinde mazot kullanılmasından dolayı, havanın şiddetle kirlenmesini de önleyecek durumdadır.

Gazın kalori kıymeti 8.400 Kcal olup, (şehir gazı) havagazının 2 mislidir. Bu kalori kıymeti dolayısıyla, halen mevcut havagazı dağıtım şebekesinin kapasitesi iki misline

çıkmakta ve işin başlangıcında önemli yatırımların yapılması önlenmektedir.

Başlangıçta tab'i gaz olduğu gibi kullanılamıyacak Distrigaz tesislerinde kalorisi 4.200 Kcal/m³.a indirildikten sonra tevzi edilecektir; ilerde tüketicilerin ellerindeki alatin değiştirilmesinden sonra tabii gaz normal halinde dağıtılacaktır.

Distrigaz şirketi 67 kg. basınçla çalışacak bir dağıtım şebekesi tesisini tasavvur etmektedir.

Tabii gaz Belçikaya dört kapıdan ithal edilecektir.

1 inci kapı : Turnkont'ın kuzeyinde Hollanda - Belçika sınırında Doppel'de olup, 900 m. lik bir boru

hattı ile Doppel, Fransız - Belçika sınırında Blaregnies'e bağlanacaktır. Bu hat yılda 5 milyar m³ gazı Fransa'ya doğru sevke yarayacaktır. Bu hatıtan ayrılan kollarla batıda Anvers, Bruxelles ve Flandre; doğuda Limburg, Namur ve Hainaut civarı beslenecektir.

2 nci kapı : Maastricht'in güneyinde olup, Liège ve Verviers bölgelerine beslenecektir.

3 ncü kapı : Zelzate civarında olup, Gand ve Bruges dolaylarını besleyecek hat buradan geçecektir.

Sonuncu kapı : Zandvliet'dir. Geçen 10 Ekimdenberi buradan Anvers ve Bruxelles civarındaki Distrigaz tesislerine tabii gaz sevk edilmektedir.

Bruxelles'de bazı müşteriler, meselâ Belediye tabii gazı olduğu gibi kullanmaktadırlar. 1967 den itibaren dağıtım şebekelerinin büyük bir kısmında tabii gaz kullanılmaya başlanacaktır. Amenajman programının tatbiki 6 yıl sürecek ve 1972 de bitirilecektir.

Amme tesislerinin yenilenmesi yatırımlarına, abonelerin evlerindeki tesislerin değiştirilmeleri veya tadil edilmeleride ilâve edilmelidir. Son on yıla ait modellerin tadili mümkün olsa da, daha eski modellerin yenilenmesi lâzım gelmektedir. Bu iş tedricen - bölgesel ve mahalle mahalle şehirler arası dağıtım şirketleri hesabına ve bu şirketler tarafından yapılacaktır. Eğer abone başına 3000 F. masraf yapılacağı hesaplanırsa mevcut 1.500.000 abone için, bu değiştirme işleri, masrafı 4,5 milyar Frankı bulacaktır. Bu masrafı azaltmak maksadile bir yıldanberi hem tabii gaz hem de havagazı ile çalışacak şekilde ayarlanabilen yeni aletlerin (Ocak v.s.) satışına başlanmıştır. Bunlar, bi-gaz denilen ve hususi işaretleri bulunan takımlardır. Bundan başka, bazı gaz şirketleri de mevcut tesislerin değiştirilmesi için eski tesislere brülör başına bir prim ödemek yoluna gitmişlerdir. (Bu arada gaz fırınları bir brülör kabul edilmektedir.)

Dağıtım şebekesinin ıslâhı dolayısıyla dağıtım şirketleri tarafından yapılacak masraf büyük bir yekûna da baliğ olsa, bunlar her halde tabii

gaz satış bedeline ilâve edilecek küçük taksitlerle dağıtılacaktır.

Gaz tüketiminin gittikçe ve muntazamen artacağı ümit edilmektedir. Son üç yıl içinde evlerdeki tüketimde ortalama % 12 bir artış kaydedilmiştir. Kalorifer tesislerinde gaz kullanılmasına geçilmesi ile bu nisbetin daha da artacağı düşünülebilir.

Ekonomik problemler :

Teknik karakterdeki bu ön meselelerden başka tabii gaz tüketiminin bazı ekonomik meseleler de doğuracağı şüphesizdir. Bu gazın kullanılmasına geçilince diğer yakıt piyasalarına ne gibi tepki yaratacağı ve böylece ani bir ikamenin enerji ekonomisinde organizasyon bozukluğuna sebep olup olmayacağı sorulmaktadır.

Tabii gazın, gerek azotlu gübre sanayii için bir ham madde gerekse, cam ve seramik gibi bazı sanayi için enerji kaynağı olarak ve bilhassa merkezi ısıtma tesislerinde ısı vasıtası olarak çok önemli bir rolü olacağı şüphesizdir. Fakat, bu gazın kullanılmasının yayılması; bir taraftan Belçikaya verilecek gaz miktarına, diğer taraftan gazın fiyatı ile ilgili olacaktır. Tüketimin önemli bir artışı ilgili fiyatların uygun olması halinde mümkün olacaktır. Umumi dağıtıma ait gaz fiyatları henüz tesbit edilmemiştir. Fakat, bunların avantajlı olacağı ümit edilebilir.

Sanayide kullanılacak gaz fiyatlarına ait formüller, elektrik ve gaz kontrol komitesile vekâlet yetkilileri arasında kararlaştırılmıştır. Çeşitli önemli sözleşmeler, halen imzalanmış bulunmaktadır.

Belçika gaz sanayinin, tabii gazın çıkışı sırasında durumu nedir?

Bugüne kadar şehirler'n gaz tüketiminin yarısı kok fabrikalarından sağlanmaktadır. Menşei bu olan gazlar, Belçika kömür ve izabe sanayinin bir tali mahsulü olarak bu sanayi ile çok sıkı bağlantı halindedir.

Gaz ile ısıtma sisteminin inkişafındanberi, tüketim önemi gittikçe artan, mevsimlik değişimlere maruzdur. Halbuki, kok fabrikalarının ürettiği sene boyunca aynı seviyeyi takibeder. Beslenmenin (gelirin) bu rijit durumunu yumuşatmak için büyük gaz santralları kurulmuştur.

Bunlar kış aylarında ihtiyacın % 75 şini karşılarlar. Kısmen refinerlerin uforming cotalijigne ünitelerinden gelen gazlar ve diğer taraftan petrol müşterilerinden hafif esanslar ile sıvılaştırılmış petrol gazları stoklarından faydalanılır. Bu stoklar Anvers limanının altındaki kil içinde açılmış mahzenlerde depo edilir.

Kok fabrikalarında elde edilen gaz miktarında suples olmaması ve petrol müşterilerinin mevsimlik depo masraflarının yüksekliliği, tabii gaz kullanmanın gaz endüstrisine geniş bir serbesti vereceğini ve bu enerji kaynağının bilhassa bol olması dolayısıyla de, rahatça kullanışını tahrik edeceği neticesine varılabilir.

Mamûl gazlar ve başlıca olarak kok fabrikalarının gazları ki, halen ihtiyacın % 50 s'ini karşılarlar, diğer maksatlarda kullanılabilirler, zaten bunlar Belçika izabe endüstrisine bağlı kok fırınlarının bir mahsulüdür. Bazı müesseselerde gazların bir kısmı, kendi müteferri (ek) tesislerinde kullanılabilir, geri kalanı da elektrik santrallerinde yakıt olarak sarf edilirler, bu yakıt gazın fiyatı, halen kullanılan yakıt fiyatına göre ayarlanabilir.

Halen hidrokarbürlerin rekabeti yüzünden güç bir durumda bulunan kömür sanayinin, yeni gazın piyasaya girişi ile bilhassa ev işleri (beyti) sektöründe zararı artacaktır.

Petrol sanayiine gelince; bunun gelişimini hafifçe frenlemek lâzım gelecektir. Zira, tabii gaz evlerin ısıtımında ciddi bir rakip olacaktır.

Yukarıdaki açıklamalardan, tabii gazın gelişi ile enerji ekonomisinde derinliğine bir düzensizlik doğmayacaktır. Tüketim adetlerinde ani bir değişiklikten kaçınılacaktır. Zaten dağıtım şebekesinin amenajmanı, yıllar sürecek ve Coordone bir politikanın çerçevesi içinde tahakkuk ettirilecektir.

Bununla beraber, tabii gazın büyük miktarda Belçika'da kullanılmasına başlandıktan sonra enerji ekonomisinin yüzü bir hayli değişmiş olacaktır. Bu gaz bilhassa ev işlerinde önemli bir yer şigal edecektir. Mutad yakıtlara ilâveten artan enerji ihtiyacının karşılanmasında da esaslı bir rol oynayacaktır.